

АУДИТ РОЗРАХУНКІВ ОПЛАТИ ПРАЦІ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

На сільськогосподарських підприємствах однією з найскладніших частин економічних явищ та найважливіших соціально-економічних аспектів є оплата праці, аудит якої є одним найбільш трудомістким. Оскільки операції з обліку праці та заробітної плати, як правило, багаточисленні, здійснюються систематично і відрізняються різноманітністю і специфікою, характерної саме для сільського господарства. Це виражається у великій кількості видів ручних та механізованих робіт в рослинництві, тваринництві, допоміжних і обслуговуючих виробництвах, великому наборі технологічних операцій, сезонному характері робіт. Крім того, застосовуються різні форми і системи оплати праці, що призводить до використання великої кількості різноманітних первинних документів щодо їх обліку, способів їх систематизації, обробки та відображення в бухгалтерських регістрах. Методика аудиту з урахуванням особливостей організації розрахунків з оплати праці на сільськогосподарських підприємствах потребує дослідження та розробки основних напрямків її вдосконалення.

Заробітна плата є одним з основних видів витрат підприємства. Помилки при її розрахунку, наприклад, зайве донарахування, можуть спричинити невдоволення з боку податківців. Адже в цьому випадку виходить, що були завищені витрати з податку на прибуток, і, отже, підприємство не доплатило до бюджету ПДФО та податок на прибуток.

Аудитор, який проводить перевірку по даному об'єкту обліку, повинен володіти не тільки методами обліку праці та заробітної плати, але й спеціальними знаннями, що стосуються сільського господарства. Необхідно чітко уявляти собі порядок тарифікації сільськогосподарських робіт і визначення норм виробітку або норм обслуговування тварин, послідовність виконання сільськогосподарських робіт, склад спеціалізованих форм первинної документації, бухгалтерської та статистичної звітності. В окремих випадках можуть знадобитися консультації агронома, зоотехніка, інженера.

Облік оплати праці робітників на сільськогосподарському підприємстві будується виходячи з його специфіки наступним чином:

- трудові відносини будуються переважно на основі трудових договорів;
- переважання тимчасових і сезонних робітників;
- нерівномірність розподілу робочого часу та робочої сили протягом року;
- використання відрядної та тарифної форми оплати праці;
- виплата заробітної плати до отримання кінцевих результатів діяльності;
- виплата премій в кінці звітного року за вироблену продукцію протягом року;
- використання натуральної форми оплати праці.

Завданнями аудиту розрахунків з оплати праці може бути перевірка:

- дотримання нормативно-правових актів щодо нарахування оплати праці;
- правильність нарахування заробітної плати, відповідність її обсягам та розцінкам за відрядною формою;
- правильність, повнота та своєчасність здійснення утримань з усіх видів оплати праці та категорій працівників за відповідний період;
- правильність, повнота та своєчасність здійснення відрахувань за всіма видами оплати праці за відповідний період;
- перевірка правильності нарахування виплат допомоги з тимчасової непрацездатності із врахуванням страхового стажу працівника;
- своєчасність перерахування внесків (єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування);
- своєчасність видачі заробітної плати працівникам та правильність розрахунків з депонентами;
- правильність відображення розрахунків з оплати праці у системі бухгалтерського обліку та фінансової звітності.

Особливо прискіпливо вивчають нарахування заробітної плати тимчасовим (сезонним) працівникам. Необхідно з'ясувати причину цих витрат й уточнити, чи не було випадків нарахування заробітної плати на основі підроблених документів або через підставних осіб.

Під час аудиту використовуються різні методи й методичні прийоми: перерахунок, перегляд, оцінка фактичної наявності, зіставлення, оцінка. Перевіряються розрахункові та платіжні відомості, особові рахунки співробітників, а також первинні документи (табелі, наряди тощо), на основі яких здійснюються нарахування заробітної плати. Потрібно звернути увагу на правильність заповнення цих документів, відповідність їх заповнення чинному законодавству та нормативним документам. Після тестування аудитор розробляє програму перевірки, згідно з якою здійснюється детальне вивчення операцій.

Базою для проведення аудиту заробітної плати є такі документи:

- штатний розпис; трудові угоди, колективний договір при його наявності;
- накази, які регулюють нарахування заробітної плати;
- правила внутрішнього трудового розпорядку;
- положення, які регулюють систему преміювання на підприємстві.

Також для складання повноцінного аудиторського висновку необхідно вивчити первинні документи, облікові реєстри по нарахуванню заробітної плати та утримань з неї, бухгалтерську звітність і форми податкової звітності для перевірки стану розрахунків ПДФО, ВЗ та ЄСВ.

Аудит оплати праці проводиться в три етапи.

Першим етапом є планування аудиту. Передбачає контроль за дотриманням норм і правил в сфері трудового законодавства, правильності вирахування як виплат із різних сфер, так і утримань з робітників, правильності ведення обліку розрахунків.

Другим етапом є безпосереднє проведення аудиторської перевірки. Цей етап включає перевірку за дотриманням законодавства про працю, перевірку по виплатам та утриманням з робітників, а також правильне оформлення документації. Звертають увагу на накази про приймання/звільнення/переведення робітників, первинну документацію, реєстри бухгалтерського обліку та бухгалтерську звітність.

На третьому етапі аудитор записує всі помилки та невідповідності, які були виявлені на етапі перевірки і робить свій висновок, аргументуючи відповідними документально-підтвердженими фактами. Також, він надає свій план по вдосконаленню обліку розрахунків з робітниками по оплаті праці.

По закінченню перевірки аудитор повинен надати замовнику акт перевірки, основною частиною якого є аудиторський висновок. Перевіряючий також має можливість відмовитися від надання заключення, якщо на це є вагомі причини. Наприклад, якщо замовник обмежив доступ перевіряючого до документації, не надав необхідні та запитувані аудитором відомості, в результаті чого у нього немає можливості сформулювати об'єктивну думку про стан обліку зарплати на підприємстві.

Типові помилки і порушення, які виявляються аудитором при аудиті оплати праці на сільськогосподарських підприємствах:

- неналежне ведення обліку (неправильна кореспонденція рахунків, розбіжності між даними аналітичного і синтетичного обліку і т.п.);
- відсутність обов'язкових системних документів, пов'язаних з оплатою праці;
- невідповідність форми і змісту системних документів встановленим вимогам;
- недотримання умов праці, передбачених трудовим кодексом України;
- неправильне обчислення середнього заробітку, а також належних працівникам компенсацій.

Багато недоліків у проведенні аудиту розрахунків з оплати праці виникають через неефективність роботи облікового апарату на підприємстві, бо функції контролю залишаються поза увагою. Таким чином, можна впровадити окрему посадову особу або ввести до обов'язків управлінського персоналу виконувати нижче перераховані операції:

- контроль за використанням робочого часу та забезпечення зростання продуктивності праці;
- контроль за своєчасним і правильним визначенням сум нарахованої заробітної плати й відрахувань органам соціального страхування та віднесення їх на собівартість продукції (робіт, послуг);
- контроль за здійсненням у встановлені терміни всіх розрахунків з працівниками та службовцями із заробітної плати та інших виплат;
- контроль за використанням фонду заробітної плати та іншими грошовими коштами, які виділяють для оплати праці працівників підприємства;
- перевірка правильності розрахунку виплат за надурочні роботи, роботи у святкові дні, у нічний час тощо.

За результатами проведеної аудиторської перевірки виявляють якість інформації, яка може бути використана для аналізу системи оплати праці на сільськогосподарських підприємствах, розвитку соціальної інфраструктури в організації та відтворення робочої сили.

Отже, проведення аудиту оплати праці дає можливість виявити помилки та уникнути їх в майбутньому. Застосування на підприємстві заходів, розроблених при проведенні аудиторської перевірки дає можливість вести якісний, вірний та своєчасний облік оплати праці.

Головним направленням підвищення якості аудиту є розробка внутрішньогосподарської методики аудиту, робочої документації, оформлення у вигляді внутрішньогосподарських стандартів. Загалом, раціональна організація аудиту оплати праці на сільськогосподарських підприємствах допомагає підвищити продуктивність праці робітників підприємства та оптимізувати його фінансовий стан.